

Zenon Guldon

"Almanach drukarstwa Kielecczyzny", pod red. J. Butwiłły i Z. Nosala, Kielce 1969 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 8, 478-479

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przeszłości księgarstwa, poczynając od jego początków w pierwszej połowie XIX w. aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Bogata i różnorodna baza źródłowa oraz w pełni wykorzystana, nieliczna zresztą, literatura przedmiotu pozwoliły na przedstawienie głównych etapów rozwoju kieleckiego księgarstwa, którego losy Autor słusznie powiązał z przeszłością gospodarczo-społeczną i rolą miasta jako ośrodka administracyjnego. Artykuł uzupełniają biogramy kieleckich księgarzy.

Szczególnie słabo znane są początki księgarstwa. Autor słusznie ostrożnie traktuje (s. 249) hipotezę K. Fryczówny o powstaniu pierwszej księgarni w latach 1826—1827¹. Najstarszą księgarnią, co do której istnienia nie ma wątpliwości, był zakład Gocla Salzsteina. Autor przedstawia jego losy w latach 1838—1841 (s. 250; na s. 292 podaje, że istniał on jeszcze w 1842 r.), stwierdzając dalej, że „dalsze dzieje tej placówki są nie znane” (s. 250). Warto tu dodać, że księgarnia ta wymieniona jest jeszcze w sprawozdaniu magistratu z 9 stycznia 1843 r.² Również uzupełnić można informacje o księgarni Arona Szenfelda, która według Autora działała w latach 1843—1844 (s. 250—251). Nie jest to zupełnie ściśle. Otrzymał on bowiem zezwolenie na prowadzenie księgarni na mocy reskryptu Rządu Gubernialnego z 7 października 1839 r.³ W tym też roku rozpoczął zapewne faktyczną działalność — w piśmie z 17 maja 1844 r. czytamy bowiem: „w roku 1839 sprowadził znaczną partycję książek różnego rodzaju”⁴. Księgarnia ta nie została jednak ujęta w *Wykazie księgarni i drukarni*

w mieście gubernialnym Kielcach istniejących w roku 1841⁵.

I wreszcie drobne uwagi. Cytowane wielokrotnie woluminy 224 i 228a pochodzą nie z zespołu akt miasta Kielce, ale Rządu Gubernialnego Radomskiego (obecnie sygn. 2352 i 2361). Daty należałoby podawać nie tylko według juliańskiego, ale i obecnego kalendarza (np. na s. 251 chodzi o 17, a nie 5 maja 1844 r.).

Omawiana praca stanowi cenny przyczynek do dziejów życia kulturalnego w Kielcach.

Zenon Guldon

⁵ Ibid., sygn. 3587.

ALMANACH DRUKARSTWA KIELECCZYŹNY, praca zbiorowa pod red. J. Butwiłły i Z. Nosala, Prezydium MRN Kielce, Kielce 1969, ss. 122, 2 nb., ilustr.

Omawiana praca nie ma jednolitego charakteru. Część pierwsza (s. 5—33) w zwięzły sposób przedstawia dzieje drukarni i drukarzy, część druga (s. 35—79) zawiera wspomnienia 17 drukarzy i wreszcie ostatnia (s. 81—113) sylwetki 10 drukarzy i inne materiały o dość różnorodnym charakterze. Całość uzupełnia indeks osób i miejscowości.

W części pierwszej na uwagę zasługuje przede wszystkim szkic Z. Nosala, omawiający dzieje drukarni na Kielecczyźnie (s. 5—21). Stosunkowo najlepiej znane są losy drukarni w XVI—XVIII w. Autor pominął tu jednak cenną rozprawę E. Smorąg o drukarni jezuickiej w Sandomierzu w XVIII w.¹ Jak z niej wynika, z drukarni tej wyszły 254 książki, a nie — jak podaje Autor — 165 (s. 8). Szczególnie interesujące są dzieje drukarstwa kieleckiego. Najstarsza drukarnia kielecka do czekała się szczegółowej monografii

¹ K. Fryczówna *Kielce kongresowe*, „Pamiętnik Koła Kielczan”, 1938, s. 36—37.

² WAP Kielce, RGR, sygn. 2361, „Wykaz wszystkich starozakonnych i ich domowników w Kielcach zamieszkałych” z 28 XII 1842/9 I 1843 r.

³ WAP Kielce, RGR, sygn. 3587, *Wykaz księgarni i drukarni z 1843 r.* Por. M. O(rzeszko) *O księgarniach kieleckich sprzed 100 lat*, „Słowo Tygodnia”, 1956, nr 21.

⁴ WAP Kielce, RGR, sygn. 2361.

¹ E. Smorąg *Drukarnia jezuicka w Sandomierzu w XVIII wieku*, „Roczniki Biblioteczne”, R. IX, 1965, Wrocław—Warszawa 1966, z. 1—2.

Cz. Erbera. Istniała ona głównie dzięki zamówieniom na druki urzędowe. Znacznie trudniej było utrzymać zakład litograficzny. Pierwszy zakład tego typu uruchomiła w Kielcach powstała w 1816 r. Dyrekcja Górnicza — jej jedynym chyba dziełem był widok Karczówki. 30 sierpnia 1826 r. zezwolenie na uruchomienie litografii uzyskał Piotr Wyszkowski — brak jednak jakichkolwiek śladów jego działalności. Z kolei 12 kwietnia 1828 r. zgodę władz otrzymał Filip Zieliński, który po wykonaniu planu miasta w tym samym roku musiał zlikwidować zakład. Po nim próbował szczęścia profesor rysunków Stanisław Borzęcki². Wreszcie w 1843 r. właścicielka drukarni Maria Stokowska „zamierza litografią założyć, do czego już znaczne materiały przysposobiła”³. Te przykładowe dane świadczą o bardzo ograniczonym zapotrzebowaniu na produkty drukarni i litografii, a więc pośrednio o życiu kulturalnym w pierwszej połowie XIX w. Sporo nowego materiału, w tym i archiwalnego, wydobył Autor przy przedstawianiu drukarstwa w drugiej połowie XIX i XX w. Dalsze badania, między innymi szczegółowe monografie poszczególnych drukarni, w niejednym wzbogacą naszą wiedzę. Znacznie węższy zakres mają szkice E. Kozikowskiego o rewolucyjnej działalności drukarzy w latach 1905—1917 (s. 23—27) i przeszłości ruchu zawodowego drukarzy (s. 29—33), oparte prawie wyłącznie na drukowanych źródłach i opracowaniach. Wartość źródłową mają zamieszczone w zbiorze wspomnienia drukarzy.

Zenon Guldon

² *Opis historyczno-statystyczny miasta Kielce*, „Pamiętnik Sandomierski”, t. I, Warszawa 1829, s. 96, oraz „Lwówianin”, t. III, Lwów 1838, s. 83; Wojewódzkie Archiwum Państwowe (WAP) Kielce, Rząd Gubernialny Radomski (RGR), sygn. 3587, zezwolenia dla P. Wyszowskiego i F. Zielińskiego.

³ RGR, sygn. 3587, *Wykaz księgarń i drukarni z 1843 r.*

SZYDŁOWIEC, Kielce 1971, Muzeum Świętokrzyskie, ss. 34, 1 nbl.

Szydłowiec jest jednym z nielicznych miast Kielecczyny posiadających stosunkowo bogatą i różnorodną bazę źródłową, zwłaszcza księgi miejskie z końca XVI i pierwszej połowy XVII oraz drugiej połowy XVIII w.¹ Stosunkowo najlepiej znamy dzieje zamku² oraz rozwój miasta w XVI—XVII w.³ Znacznie mniej już wiemy o późniejszych losach miasta, zwłaszcza w XIX—XX w.⁴

Z okazji 500-lecia powtórnego nadania praw miejskich ukazała się omawiana tu broszura, w której Tomasz Palacz przedstawił zwięzły zarys rozwoju historycznego Szydłowca, a Danuta Paprocka omówiła jego zabytki. Praca, oparta głównie na dotychczasowej literaturze przedmiotu, pozwala w sumie uchwycić główne etapy rozwoju miasta. Na końcu zamieszczono podstawowe informacje o najbliższych okolicach miasta oraz niezbędne dla turysty dane o samym Szydłowcu. Na uwagę zasługują liczne i starannie dobrane ilustracje.

Pewne uwagi nasuwają się w odniesieniu do najstarszych dziejów miasta. Niesłuszne jest stwierdzenie, że miasto zostało lokowane po raz pierwszy około 1427 r. (s. 5). Wiadomo przecież tylko, że w roku tym Szydłowiec był na pewno miastem, ale prawa miejskie mógł uzyskać znacznie wcześniej. Niejasny jest także charakter przywileju z 13 listopada

¹ *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach*, t. I, Warszawa 1958, s. 206—207.

² W. Puget *Z dziejów zamku w Szydłowcu*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. IV, 1967, s. 261—302.

³ K. Dumała *Z dziejów Szydłowca u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, „Zeszyty Historyczne UW”, t. III, Warszawa 1963, s. 50—81; tenże *Studia z dziejów Szydłowca*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. IV, 1967, s. 177—260.

⁴ Zob. z nowszych komunikat Z. Klorygl *Szydłowiec*, (w:) *Studia geograficzne nad aktywnością małych miast*, Warszawa 1957, s. 381—391.